

BERTOLT BRECHT • Beş Paralık Roman

İletişim Yayınları, Modern Klasikler, 2011-2013 (2 baskı)
© 2011 İletişim Yayıncılık A. Ş.

Dreigroschenroman
© Bertolt-Brecht-Erben & Suhrkamp Verlag

İletişim Yayınları 1578 • Dünya Edebiyatı 223
ISBN-13: 978-975-05-0870-7
© 2015 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2015, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Käthe Kollwitz, “Mahkûmlar”, 1908
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Ümran Küçükislamoglu
BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

BERTOLT BRECHT

Beş Paralık Roman

Dreigroschenroman

ÇEVİREN Sevgi Soysal

WALTER BENJAMİN'İN SONSÖZÜYLE

BERTOLT BRECHT 10 Şubat 1898'de Augsburg, Bavyera'da doğdu. 1917'de Münih Ludwig Maximillian Üniversitesi'nin tıp bölümüne girdi. Orada Arthur Kutscher ile birlikte drama çalıştı. 1918 sonbaharında askerliğe çağrılan Brecht, bir ordu hastanesinde hizmet verdi. Askerlik yaptığı dönemde ilk oyunu olan "Baal"ı yazdı. Askerden sonra üniversitedeki çalışmalarına döndüyse de 1921'de tıp eğitimini bıraktı. İkinci büyük oyunu "Gecede Trampet Sesleri"ni Şubat 1919'da yazan Brecht, 1921'de yazdığı "Kentlerin Vahşi Ormanında" oyunu da dahil olmak üzere, bu üç oyunuyla 1922 yılında Almanya'nın en önemli edebiyat ödülü olarak kabul edilen Kleist ödülüne layık görüldü. 1924-1933 arasında Berlin'de geçirdiği yıllarda yönetmen Max Reinhardt ve Erwin Piscator ile çalıştı, 1928'te ise besteci Kurt Weill ile birlikte "Üç Kuruşluk Opera"yı yazdı. "Epik tiyatro" teorisini de bu yıllarda geliştirdi. 1933'te sürgün edildi. Sürgün yıllarını önce Danimarka'da, sonra Amerika'da geçirdi. Amerika'da Hollywood için senaryolar yazdı. Almanya'da kitapları yakıldı ve vatandaşlıktan çıkarıldı. Amerika'da geçirdiği yıllarda ün kazandı, bu dönemde "Cesaret Ana ve Çocukları", "Galilei'nin Yaşamı", "Sezuan'ın İyi İnsanı", "Arturo Ui'nin Önlenebilir Tırmanışı" gibi oyunları kaleme aldı. Brecht 1947'de Amerikan Karşıtı Faaliyetleri İzleme Komitesi'nin önünde ifade vermek zorunda kalınca Amerika'dan ayrıldı. Zürih'te bir yıl geçirdi. 1949'da "Kafkas Tebeşir Dairesi"ni yazdı ve en önemli teorik çalışması *Tiyatro için Küçük Organon*'u yayımladı. Bu yıl "Cesaret Ana ve Çocukları"nın sahnelenmesine yardımcı olmak için Berlin'e gitti. Bu gidişi Brecht'in kendi tiyatrosunun kurulması ve yazarın Berlin'e kesin dönüş yapmasıyla sonuçlanacaktı. Doğu Avrupa'da gelenek dışı teorileri, Batı'da ise komünist fikirleri nedeniyle hoş karşılanmasa da kurduğu tiyatroyla 1955'te Paris Théâtre des Nations'da büyük beğeni topladı, aynı yıl Moskova'da da Stalin Barış Ödülü'nü aldı. 1956'da Doğu Berlin'de kalp krizi geçirerek öldü.

Barınak

Ne verilerse aldı; yoksulluk zordur çünkü,
Ama sordu yine de aslında budala değildi,
"Niçin barındırıp niçin besliyorsunuz beni?
Bilmeliyim hakkımdaki niyetinizi."

– "Bay Aigihns'in Düşüşü", Eski bir İrlanda şarkısı

George Fewkoombey adlı bir asker, Güney Afrika'daki İngiliz sömürge savaşında bacağından vuruldu ve Capetown Hastahanesi'nde bacağından oldu. Londra'ya dönünce, "devletten hiçbir talepte bulunmayacağım," gibi cümlelerle dolu bir kâğıda attığı imza karşılığı 75 pound para aldı. Bu parayı, Newgate'deki küçük bir meyhaneye yatırdı. Meyhaneyi işletmeye başlamadan hesap defterlerini dikkatle incelemiş, meyhanenin ayda 40 şilin kadar bir gelir getireceğine aklı yatmıştı.

Meyhanenin arkasındaki küçük odaya yerleşip yaşlı bir kadınla birlikte içki satmaya başladıktan birkaç hafta sonra, hesaplarında yamıldığı ve bacağına hiç de iyi bir işe yatırmadığı kanısına vardı. Eski bir asker olarak müşterilerine gerekli saygıyı göstermeyi becerdiği halde kazancı 40 şilinin oldukça altındaydı. Sonraları başkalarından, incelemiş olduğu defterlerde görünen kazancın, meyhanenin bulunduğu semtte yapılan bir inşa-

at sayesinde olduğunu öğrendi. Şimdi inşaat bitmiş, işçiler de gitmişti. İşten anlayanlar, meyhane kazancının, böyle yerlerde alışıldığı gibi, hafta sonları yerine iş günlerinde kabarık görünmesine dikkat etmemiş olmasına şaşıklarını söylediler. Ama şimdiye kadar böyle yerlerin sadece müşterisi olmuştu o. Bu durumda meyhaneyi dört ay daha işletebildi; meyhanenin eski sahibinin adresini bulana kadar da dört ay daha kaybetti – işin sonunda beş parasız sokakta kaldı.

Bir süre, bir askerin genç karısının evinde, kadın dükkânda çalışırken çocuklarına savaş hikâyeleri anlatarak barındı. Ufak bir evde başka türlü olamayacağı için kendisiyle yatmış olan kadın, kocasının izne geleceği haberi üstüne, onu bir an önce evinden atmak istedi. Birkaç gün daha kadının evinde kalmayı başaran “harp malulü” sonunda orayı terk etmek zorunda kaldı. Kadının kocası kıtasına döndükten sonra, bir iki kez daha uğradı kadının evine. Kadın karnını doyurdu ama, adamakıllı düşmekten kurtulamadı ve sonunda o da dünya başkentinin sokaklarında gece gündüz açığı sürükleyen sefiller kervanına katıldı.

Bir sabah, Taymis köprülerinin birinde durdu. İki gündür doğru dürüst bir şey yememişti. Eski üniforması sayesinde yanlarına yaklaşabildiği kişiler, arada sırada bir iki kadeh ısmarlıyorlardı ona, ama yemek ısmarlayan yoktu. Üniforması olmasa içki de ısmarlayan olmayacağını bildiğinden giyiyordu üniformayı.

Şimdi yine sivil giyinmişti; meyhanecilik yaptığı zamanlarda olduğu gibi. Çünkü dilenmek istiyor ve utanıyordu bundan. Bacağından yaralandığı, iflas ettiği için utanmıyordu. Kendi görüşüne göre kimsenin kimseden bir şey istemeye hakkı yoktu.

Dilenmek zor geliyordu ona. Bu meslek, hiçbir şey öğrenmemiş olanlara göreydi, ama öğrenilmesi gereken bir meslekti. Ardı ardına birçoklarının yolunu kesti, ama yüzünde gururlu bir ifadeyle ve onları rahatsız etmekten çekinerek. Ayrıca öyle uzun cümleler kullanıyordu ki, noktayı koyduğunda derdini anlatmaya çalıştığı adam geçip gitmiş oluyordu çoktan; sonra avucunu da açmıyordu. Sonunda, en az beş kez kendini alçalttığı halde, kimse onun dilendiğini anlamadı.

Ama başka biri çakmıştı durumu. Çünkü ansızın ardından,

kısık bir sesin şunları söylediğini duydu: “Buradan basıp gidecek misin eşek arabası!” Duyduğu suçluluk duygusuyla arkasına bakmadı bile. Süklüm püklüm uzaklaştı oradan. Yüz adım uzaklaştıktan sonra arkasına bakmaya cesaret edebildi. Yırtık pırtık, en adisinden iki dilencinin kendisine baktıklarını gördü. Ancak birkaç sokak sonra peşinden ayrıldılar. Ertesi günü, limanın oralarda dolanıp, aşağı sınıftan insanları garip dilenme tarzıyla şaşırta bir ansızın vurdu sırtına. Sırtına vuran cebine de bir şey sokuşturmuştu. Çevresine bakınca kimsele ri göremedi, ama elini cebine atınca iyice katlanmış, kirlenmiş bir kartvizit buldu: J.J. Peachum, Old Oak Sokağı, No: 7. Ayrıca karta kurşunkalemle şunlar karalanmıştı: “Kemiklerinin kırılmasını istemiyorsan bu adrese gitmeye bak!” Bu cümle nin altı iki kez çizilmişti.

Bu saldırının, dilenmesiyle ilişkili olabileceğini yavaş da olsa anladı Fewkoombey. Ama Old Oak Sokağı’na gitmeye de niyeti yoktu pek. Öğleden sonra, bir koltuk meyhanesinin önünde, birkaç gün önce gördüğü dilencilerden biriyle tanıştı. Bugün daha dostçaydı. Genç bir adamdı bu; hiç de kötü görünmüyordu. Fewkoombey’yi kolundan çekti, birlikte yürüdüler. “Seni pis köpek seni,” diye başladı söze ama dostça ve sakin konuşuyordu: “Numaramı göster!”

“Ne numarası?” diye sordu asker.

Genç adam kendisini bırakmayarak, ama yine dostça ona şunları anlattı; “Bu dilencilik işinin de kendine göre bazı kuralları vardır, hatta bazı kuralları birçok işinkinden iyidir, çünkü hiç olmazsa bu iş, uyar insanlar tarafından terk edilmiş yabancı yerlerde değil, büyük ve düzenli bir şehirde, dünyanın başkentinde yapılabilir ancak. Yalnız bu işte çalışabilmek için bir numara gereklidir. Bir de izin belgesi; bu belge ve numara da, tabii ücretli olarak, ancak bir yerden temin edilebilir: Old Oak Sokağı’nda bir dernek vardır ve bu derneğe üye olmak zorunludur.”

Fewkoombey hiç soru sormadan dinledi onu. Sonra dostça cevaplar verdi. Boş bir sokaktan geçiyorlardı. Tıpkı duvarcılarda ve berberlerde olduğu gibi dilencilerin de bir derneği olduğuna sevindiğini, ama canı ne isterse onu yapmayı tercih ettiğini

ni, çünkü tahta bacağına da ispat ettiği gibi kendisine şimdide kadar yeterince emredildiğini söyledi. Sözlerinin sonunda, düşüncelerine pek katılmadan, ilginç ve tecrübeli bir adamı dinlercesine kendisini dinleyen yol arkadaşına elini uzatıp iyi günler diledi. Dilenci eski bir dost gibi gülerek sırtına vurdu askerini ve karşı kaldırıma geçti. Fewkoombey gülüşünden hiç hoşlanmadı onun.

Ertesi gün iyice kötüleşti durumu. Kesintisiz olarak beş on para kazanabilmek için, belirli bir köşede oturmak gerektiğini anladı. Bu ise mümkün değildi, çünkü sürekli olarak yerleştiği her köşeden sürülmekteydi. Ötekilerin ne yaptığını bir türlü çakamıyordu. Şöyle ya da böyle, hepsi, ondan daha zavallı gözükmekteydiler. Yarıklarından kemikleri görünen giysileri vardı. (Sonraları, belirli çevrelerde, çıplak et göstermeyen elbiselerin, kötü vitrin sayıldığını öğrendi.) Ayrıca, görünüşleri de daha kötüydü bunların; mutlaka bir yerleri sakattı. Çoğu doğrudan doğruya çıplak beton üstüne oturuyorlardı; yanlarından geçenler, hasta olmalarından korksunlar diye. Fewkoombey seve seve oturacaktı çıplak betona ya, buraları orta malı değildi anlaşılın; ya polis, ya dilenciler durmadan rahatsız ediyorlardı onu. Bütün bu sıkıntılar sonucunda üşüttü, soğuk algınlığı göğsüne indi, ciğerini dağlayan sancılarla ve yüksek ateşle dolaşmaya başladı.

Bir akşam, o genç dilenciye yeniden rastladı. Dilenci arkasına takıldı.

İki sokak ötede dilenciler ikileşti. Koşmaya başladı, onlar da ardından. Dilencilerden kurtulmak için dar sokaklara saptı, kurtulduğunu sanarken, bir sokak köşesinde, ansızın karşısında buldu onları. Ne olduğunu anlamaya kalmadan ellerindeki sopalarla vurdular ona kendisini yere atıp tahta bacağından çekince sırtüstü düştü, sonra onu yerde bırakıp kaçtılar; köşeden bir polis görünmüştü çünkü.

Fewkoombey, polis tarafından yerden kaldırılacağını umuyordu ki, hemen yanındaki bir avludan, ufak bir tekerlekli iskemleyle ortaya çıkan üçüncü bir dilenci, hareketlerle kaçanları göstererek polise bir şeyler anlattı. Fewkoombey polis tara-

findan ayağa kaldırıldı ve yediği bir tekmeyle yoluna devam etmesi sağlandı. Dilenci ardından ayrılmadı, iki koluyla sürüyordu demir tekerlekli iskemlesini.

Bacakları yoktu herhalde.

Bir üst sokağın köşesinde, bacaksız dilenci Fewkoombey'nin pantolonunu çekti. Şehrin en pis semtindeydiler şimdi. Sokaklar bir adam boyu genişliğindeydi ancak.

Tam yanında bir avlunun alçak girişi belirdi. "Buradan gir," diye emretti sakat. Koltuğun tekerleklerini döndüren çelik kolla bacağından dürtüldüğü zaman, açıklıktan da iyice halsizleşmiş olan Fewkoombey kendisini avlunun ortasında buldu. Çevresine şaşkınlıkla bakmaya kalmadan, kocaman gerdanlı yaşlıca bir adam olan sakat, bir maymun çevikliğiyle ve yeniden kazandığı sağlam bacaklarla arabasından atlayıp üstüne saldırdı. Fewkoombey'den en azından bir baş büyüktü ve bir orangutan gibi güçlü kolları vardı.

"Ceketini çıkar!" diye emretti. *"Kazanç getiren bir iş sahibi olmaya benden daha çok hakkın olup olmadığını ispat etmek için erkekçe dövüş bakalım benimle. 'İş bilenin, kılıç kuşananın' ve 'Alta kalanın canı çıksın!' İşte benim sloganlarım! Böyle yardım edilir insanlığa, çünkü sadece becerikliler yükselip bu dünyanın nimetlerinden yararlanırlar. Dövüşürken hile yapmaya kalkma, belden aşağısına vurma ve dizini işe karıştırma. Dövüşümüzün geçerli olması için, İngiliz Boks Federasyonu kurallarına uymamız gerekir."*

Dövüş kısa sürdü. Fewkoombey ruhça ve bedenen yıkılmış olarak yaşlı adamın ardından sürüklendi. Old Oak Sokağı'ndan kimse söz etmiyordu artık.

Bir hafta boyunca yaşlı adamın boyunduruğunda yaşadı. Yaşlı adam Fewkoombey'yi eski asker üniformasıyla bir sokak köşesinde bırakıyor; akşamları hesaptan sonra karnını doyuruyordu.

Hep çok düşüktü kazancı. Kazandıklarını da moruğa veriyordu; ama kazancının, yaşlı dilencinin verdiği adinin adisi bir bardak konyakla ucuz balığı karşılayıp karşılamadığını bile bilmiyordu. Kendisinden daha sakat görünüp aslında sapsağlam olan yaşlı adamın kazancı çok değişti ondan.